

TNO in deze tijd, deel 3

Een gesprek met Dick Schmidt, themadirecteur Gebouwde Omgeving over kringlopen en ketendenken.

Als ik de eerste vraag stel welke organisatievorm dit thema heeft en waar dat uit voortgekomen is, kijkt Dick mij wat nadenkend aan.

Laat ik het zo zeggen, begint hij, ik begrijp jouw vraag, maar je zou eigenlijk niet meer over de organisatievorm moeten praten. Het gaat over de inhoud en wat je buiten realiseert. Laat ik beginnen met te zeggen dat ons thema een geweldig leuk domein is. Je bent echt bezig met de vormgeving van onze leefomgeving. Je ziet dat er zaken gerealiseerd worden. De uitdaging is om heel comfortabel te wonen zonder een al te groot beslag te leggen op de aardse voorraden. En dat geldt dan wereldwijd. In Europa hebben wij veelal te maken met renovatie van oudere steden, in Azië gaat het meer om uitbreiding van het stedelijk areaal.

Een pluspunt voor ons Nederlanders is dat wij kunnen laten zien dat we in een dichtbevolkte delta een welvarend landje hebben opgebouwd door veel kennisdomeinen samen te brengen.

Het feit dat wij als TNO hier al jaren bij betrokken zijn, maakt dat wij een mooie en sterke internationale positie hebben opgebouwd. Maar goed... alles wat we nu doen komt voort uit de zeven thema's en we voeren het uit binnen projecten met onze expertisecollega's.

Ons thema is voortgekomen uit het kerngebied Bouw en Ondergrond. Daarin zaten de kennisgebieden energie, mobiliteit en verkeer, vervoer en logistiek, milieu en bouwen. Gebouwde Omgeving richt zich op twee innovatiegebieden: stedelijke leefomgeving en duurzaam bouwen. Door de nieuwe organisatie worden deze innovatiegebieden nu veel breder ingezet dan in het verleden. Bij de stedelijke leefomgeving nemen we ook aspecten mee als milieu, zorg, vastgoed, klimaat, infrastructuur, energie en economie. Bij duurzaam bouwen kijken we ook naar infrastructuur, energie neutrale gebouwen en wijken, CO₂-reductie, renovatie en onderhoud.

De filosofie hierachter is dan dat we beter

kunnen inspelen op de enorme opgave waar de gebouwde omgeving ons voor stelt. Wat doen we met lege kantoren, hoe krijgen we de nieuwbouw weer in beweging? Is onze leefomgeving geschikt voor de toekomst?

Wat zijn bijvoorbeeld de gevolgen van decentralisatie bij een voortgaande vergrijzing en de daarmee samenhangende zorgsystemen?

Door verschillende disciplines bij elkaar te brengen, maken we veel beter gebruik van de mogelijkheden van TNO. Dat is al vaker beweerd, maar nu gebeurt het ook werkelijk. Er zijn geen muren meer om samenwerken tegen te houden, in tegendeel!

Welke expertisegebieden zijn er en wat zijn de speerpunten?

Ik zou bijna zeggen dat ons speerpunt is om die disciplines en expertises bij elkaar te brengen die ons thema interessant maken, zowel voor overheden als voor het bedrijfsleven.

In onze nieuwe constellatie zou ik zeggen dat wij onze bekende kennisgebieden vrijmaken door een groot aantal aanpalende kennisgebieden er bij te betrekken. Je kunt een huis bouwen, een weg aanleggen. Het principe is duidelijk. Maar in deze tijd is meer mogelijk. Bij huizen kun je kijken naar het huis in de wijk, de toekomstige gebruikers, hergebruik, opbouw van de bevolking, bereikbaarheid, ICT, zorg, enzovoorts. Onze expertise zou je kunnen samenvatten als de kennis en kunde om de gewenste expertises bij elkaar te brengen rondom het thema gebouwde omgeving.

Uiteraard vergeten we onze technologiebasis niet. Onlangs hebben we de activiteiten van het ECN rondom gebouwde omgeving en energie overgenomen. Dat past in ons streven naar een compleet aanbod bij stedelijke leefomgeving.

Dick Schmidt

Maar ook de aanpalende kennis is van belang. Je bent hier in Utrecht net langs de bouwput gelopen. Hier komt een nieuw analyselaboratorium dat we samen met de Universiteit Utrecht en Deltares opzetten en gebruiken. De basis hiervoor wordt gevormd door onze analytische activiteiten die we uit Apeldoorn in 2006 hebben overgebracht. Deltares is enkele jaren geleden gevormd uit het Waterloopkundig Laboratorium, GeoDelft, een deel van RWS en onze activiteiten op het gebied van ondiepe ondergrond en grondwater.

In Delft willen we alle zaken rondom experimentele bouw- en materiaaltechnologie samenbrengen. Ook de windtunnel zou hier een plaats kunnen krijgen.

Een ander mooi kennisveld is de watertechnologie, zowel voor de drinkwaterketen als proceswaterketen. Onze membraantechnologie biedt uitkomst bij het verwijderen van moeilijke stoffen als medicijnen en hormonen uit oppervlaktewater of het hergebruiken van voedingsstoffen in de glastuinbouw. Je ziet, het denken in ketens en kringlopen is een prima uitgangspunt voor ons thema

Hoe ziet het marktgebied er uit?

Op afstand zou je zeggen dat we ons vooral op de overheid richten. In de praktijk blijkt dat wij juist veel samen werken met het bedrijfsleven. Vooral de middelgrote en kleinere ondernemers krijgen via ons kansen bij innovatie en vernieuwing.

Tegelijkertijd blijken wij door onze brede kennis interessant te zijn voor grote consortia. We zitten nu om de tafel met projectontwikkelaars, energiebedrijven, financiers en overheden.

De overheid blijft natuurlijk een belangrijke partner voor ons, maar de groei zit aan de kant van het bedrijfsleven. Met Rijkswaterstaat hebben we afspraken voor meerdere jaren gemaakt. De relaties op het gebied van bouwen en stedelijke vernieuwing zijn duidelijk. We werken ook steeds meer via de EU.

Welke locaties worden er gebruikt en hoeveel mensen werken er?

Wij werken vooral vanuit Delft en Utrecht. Daar zitten de meeste voor ons van belang zijnde expertises. In Utrecht werken we nauw samen bij alles wat met de ondergrond en de stedelijke ontwikkeling te maken heeft, terwijl de nadruk in Delft meer ligt op de technieken rondom bouwen en hergebruik. We kiezen er voor om vanuit de technologie gemakkelijk te kunnen samenwerken met universiteiten met een zelfde aandachtsgebied.

Het aantal mensen? Rechtstreeks houd ik 16 mensen aan het werk, indirect zijn wij verantwoordelijk voor 450 medewerkers.

Hoe is de financiering geregeld?

Voor de 450 medewerkers hebben we een omzet van circa 45 miljoen euro nodig. Globaal komt er zo'n 20 miljoen uit duurzaam bouwen en 25 miljoen uit stedelijke ontwikkeling. Het aandeel kennisinvesteringen bedraagt hierbinnen ca. 10,5 miljoen euro. Binnen onze portefeuille is het aandeel EU en bedrijfsleven groeiende.

Welke verwante bedrijven zijn er?

In de afgelopen jaren hebben wij al een aantal activiteiten kunnen verzelfstandigen. Denk maar aan ons aandeel binnen Deltares (richt zich op alles wat met het leven en werken in een delta te maken heeft), Efectis (het oude centrum voor brandveiligheid), TNO Diana. We richten ons nu vooral op het intensiveren van de samenwerking met deze clubs.

Tot slot

Ik wil graag benadrukken dat de leefomgeving die we nu creëren voor wonen, werken en recreëren binnen de steden op een duurzame manier en met respect voor de natuur vooral in het belang is van onze kinderen en kleinkinderen.

In ons thema kunnen we het maatschappelijke gezicht van TNO en onze maatschappelijke betrokkenheid goed laten zien.

Kai Waterreus

SENIORENMIDDAG 2011

Als secretaris van eTNOS voel ik mij geroepen om nog wat te schrijven over de organisatie van de seniorenmiddag 2011. Hoewel het een zeer geslaagde bijeenkomst is geworden, ging toch in de aanloop erheen niet alles even goed.

Het begon al met een fout bij de drukker van de uitnodigingsbrief, die een verkeerde bijlage meezond. Dat is dan wel snel weer recht getrokken, maar het kwaad was geschied. Als eTNOS hechten we er zeer aan om deze bijeenkomsten steeds op een wisselende locatie van TNO te laten plaatsvinden. Maar dat beperkt de capaciteit. In dit geval tot ca. 160 mensen. Tot een paar jaar geleden was dat geen probleem want er namen er in de orde van grootte zo'n 120 a 140 mensen deel aan de seniorenmiddagen. Maar sinds vorig jaar is de belangstelling echter enorm gestegen en meldden zich meer dan 200 mensen aan. Dat is op zich wel leuk, maar we kunnen dan niet anders dan de laatst binnenkomende aanmeldingen afwijzen, en dat is niet leuk. Bovendien slopen er ook nog onopgemerkte fouten in de afwijzingsbrief zodat het allemaal nog al rommelig overkwam. Helaas.

De seniorenmiddag wordt georganiseerd door TNO en wij werken daar van harte aan mee. Wij evalueren ook dit jaar weer de gang van zaken en hopen de volgende TNO Seniorenbijeenkomsten beter te laten verlopen, en ook de grote belangstelling die hiervoor blijkt te bestaan beter tot zijn recht te laten komen.

H.J.L. van Wijk, secretaris

Jan, Bets en Warsenhoeck

Lang geleden ben ik, Jan Rijdes, op 15-jarige leeftijd begonnen als leerling glasinstrumentmaker bij de Universiteit Utrecht. Van 1969 tot 1989 heb ik als glasinstrumentmaker bij TNO gewerkt.

Daarna heb ik gewerkt bij de afdeling inkoop.

Na weer een reorganisatie eind 2003 werd mijn functie bij TNO Voeding opgeheven en in oktober 2004 is mijn TOP ingegaan. Na een jaartje niets doen ben ik vrijwilligerswerk gaan doen bij Museum Warsenhoeck, onderdeel van de Historische Kring Nieuwegein (HKN). Ik ben daar begonnen als klusjesman. De Historische Kring Nieuwegein, opgericht in 1978, is een vereniging met als doel de historie van de vroegere dorpen Jutphaas en Vreeswijk, het huidige Nieuwegein, te bestuderen, vast te leggen en uit te dragen. Daarnaast rekent de vereniging het tot haar taak om de belangstelling voor deze geschiedenis te stimuleren. Het bestuderen van de historie gebeurt in verschillende werkgroepen. De resultaten worden vastgelegd in publicaties. Door het verzamelen van historische prenten, oude foto's, dia's, negatieven, films, boeken, tijdschriften en andere geschreven bronnen, alsmede door het verrichten van archeologisch onderzoek en het

bijbrengen en vervaardigen van andere materialen betreffende de historie, heeft de vereniging in de loop der jaren een belangrijke verzameling opgebouwd. Deze verzameling is ondergebracht in het archief van de vereniging en in het museum. De vereniging geeft 4 maal per jaar het verenigingsblad "Cronyck de Geyn" uit. In het museum wordt in een permanente tentoonstelling door middel van een tijdsbalk de geschiedenis weergegeven vanaf de prehistorie tot aan heden. In vitrines worden voorwerpen getoond die met deze tijdsbalk te maken hebben. Er zijn bodemvondsten uit het steentijdperk. Een ceremonieel zwaard uit de bronstijd is bij een scheepswerf opgebaggerd en is nu een pronkstuk in het Museum voor Oudheden in Leiden. Het heeft de naam "Het Zwaard van Jutphaas" gekregen. Een replica is in ons museum tentoonge-

een zeer succesvolle expositie over 100 jaar St. Antonius ziekenhuis in Nieuwegein. Er was zelfs een ziekenkamer uit 1910 ingericht. Een andere succesvolle expositie ging over poppenhuizen. Bets en ik zijn ook gastvrouw en gastheer. Naast het vrijwilligerswerk voor het museum is zij ook vrijwilligerster bij de Algemene Hulpdienst Nieuwegein (AHN). Ik ben als bestuurslid belast met het beheer van het museum. De website www.museumwarsenhoeck.nl is ook door een vrijwilliger gebouwd en wordt door mij als webmaster onderhouden. Er zijn plannen om de website verder uit te bouwen waardoor de collectie via internet geraadpleegd kan worden. Al met al een interessante en zinvolle invulling van onze tijdsbesteding, want wat moet de samenleving zonder al die vrijwilligers. Sommigen hebben er meer dan een dagtaak aan. Om

het museum in stand te houden organiseren we 3 maal per jaar een thema-expositie waarvan we verwachten dat het een breed publiek aanspreekt. De huidige expositie gaat over kantklossen en er worden demonstraties door de exposanten gegeven (www.kantkringdewaaier.nl). De expositie is een groot succes en trekt bezoekers uit het hele land. Wilt u de expositie nog bezoeken, dan heeft u nog de tijd tot en met 31 december 2011.

Van 15 januari 2012 tot en met 1 april 2012 is de expositie over 130 jaar personenvervoer in Jutphaas, Vreeswijk en Nieuwegein, met als titel "Van stoomtram tot sneltram". Om dit alles te verwezenlijken is de inzet van veel vrijwilligers een vereiste, want zonder hen kunnen we onze vereniging en museum niet op het huidige niveau handhaven.

TNO-ers zijn van harte welkom in ons museum in het Natuurkwartier aan Geinoord 11 in Nieuwegein.

Na 20 jaar weer een keer achter de brander bij Cees van Olst in zijn atelier bij het gevangenis museum.

steld. Het museum is in een historische boerderij gehuisvest. *Museum Warsenhoeck vormt samen met Milieu Educatie Centrum (MEC), Kinderboerderij IJsselstee en de Poldermolen Oudegein van Stichting Het Utrechts Landschap, het "Natuurkwartier Nieuwegein"*. Eind 2010 heeft het museum een voorlopige museumregistratie gekregen, een enorme prestatie omdat de HKN en het museum alleen door vrijwilligers gerund wordt. Het foto- en diabeestand met ca. 8000 stuks is gedigitaliseerd, en de collectie is beschreven in het museumregistratiesysteem (ADLIB). Een doorlopend proces omdat er telkens nieuwe voorwerpen bijkomen. Ook mijn vrouw Bets is vrijwilliger bij het museum. Zij heeft lange tijd gewerkt als directiesecretaresse bij de Dienst Landbouwvoorlichting (DLV) in Wageningen. In 2005 is zij met FPU gegaan. Zij is coördinator van de werkgroep exposities. Het afgelopen jaar hadden we

VERZEKERINGEN VIA TNO-COLLECTIVITEIT

Als gepensioneerden kunnen wij via TNO gebruik maken van een aantal verzekeringen waarop bijzondere kortingen worden verleend. Dat zijn o.m. de autoverzekeringen bij AON, de ziektekostenverzekeringen bij Zilveren Kruis|Achmea en de Wettelijke Aansprakelijkheidsverzekering voor Particulieren, ook weer bij AON.

AON heeft na de overname van de autoverzekeringen van Cinjee voor TNO ook een z.g. 5 Sterren Zekerheid pakket met speciale korting samengesteld, waarin bovendien met oplopende korting een aantal verzekeringen kan worden afgesloten. Meer hierover kunt u vinden op www.5sterrenzekerheid.nl/tno.

Als vereniging kunnen en willen wij geen voorkeur uitspreken over deze verzekeringen, maar wij willen wel de ontwikkelingen in de afspraken met TNO zoveel mogelijk volgen en aan u doorgeven.

Overigens, wie al aan deze verzekeringen deelneemt ontvangt van de maatschappijen (of heeft reeds ontvangen) bericht over de aanpassingen per 2012.

H.J.L. van Wijk, *secretaris*

VAN DE VOORZITTER

Rust toegewenst

Nerveuze politici, landen met enorme schulden en een krimpende economie zijn ons in 2011 voorgeschoteld. Dit veroorzaakt grote onzekerheden bij veel mensen.

Ook over de kosten van de zorg maken veel eTNOs leden zich zorgen. De toename hiervan terwijl de pensioenen niet worden verhoogd, laat menigen

niet onberoerd. Het is daarom logisch dat het bestuur van eTNOs, met steun van de leden, het aankomende jaar zich zal inspannen de belangen van haar leden nog beter te behartigen. Daarom neemt eTNOs actief deel aan het overleg dat TNO jaarlijks voert met de verzekeringsmaatschappijen Zilverenkruis|Achmea en Aon.

Het afgelopen jaar was beslist turbulent door de politieke en financiële problemen. Het is te hopen dat in het aankomende jaar de rust weer zal terugkeren. Het bestuur wenst alle leden een voorspoedig 2012 toe.

Ton Scheepmaker

Interview Frans Gubbi

Een van de langst zittende leden van de Raad van Bestuur is Frans Gubbi (70) geweest. Juist ook daarom is hij voor veel oud-TNO'ers een bekend lid van de RvB. Een reden om Frans eens te vragen voor een interview voor ons blad EB. Zijn spontane reactie was: géén probleem. Dus ging ik op 28 oktober 2011 naar hem toe voor een gesprek in zijn woonplaats Capelle a/d IJssel, waar hij vanuit zijn appartement een schitterend uitzicht heeft over de IJssel en over Rotterdam.

Hoe ben je bij TNO gekomen en wat heb je daar zoal gedaan

Na mijn studie aan de NEH (de Nederlandse Economische Hogeschool, nu de Erasmus universiteit) werd ik daar eerst assistent van dr. Willem Drees jr. in het vak "openbare financiën". Van 1973 t/m 1976 ben ik als ambtenaar verbonden geweest aan het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, in het bijzonder het wetenschapsbeleid bij de toenmalige minister Trip. Eind 1976 heb ik de overstap gemaakt naar de Centrale Organisatie TNO, als assistent van de ondervoorzitter, de heer Van der Velden. Met de Commissie Reinoud werd de reorganisatie van TNO in gang gezet.

Begin 1980 werd het nieuwe TNO gelanceerd; één organisatie met aan het hoofd één Raad van Bestuur. De bijzondere organisaties werden opgesplitst in hoofdgroepen waaronder de instituten werden gerangschikt. Daarnaast ontstond een Centraal Kantoor met een aantal centrale stafafdelingen. Ik werd financieel directeur van de nieuwe organisatie. In 1994 werd ik benoemd als lid van de Raad van Bestuur van TNO met de portefeuille "Financiën" en tevens de verantwoordelijkheid voor een aantal instituten.

In de tijd dat ik lid was van de RvB-TNO heb ik o.a. gezorgd voor de integratie in TNO van een aantal externe organisaties, waaronder de Rijksgeologische Dienst en het Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden (NIA). Hierdoor ontstonden twee nieuwe instituten: het NITG in Utrecht en TNO Arbeid in Hoofddorp. Daarnaast kon TNO van het Ministerie van Economische Zaken het Nederlands Meetinstituut (NMI) overnemen. Dit NMI werd ondergebracht in de "commerciële" poot van TNO; TNO Beheer b.v.

Ben je na je drukke baan als lid van de RvB-TNO niet in een gat gevallen na je pensionering

Daar heb ik eigenlijk geen tijd voor gehad, hoe vreemd dat ook mag klinken voor een gepensioneerde. In de eerste plaats ben ik na mijn formele afscheid van TNO eind 2002, nog een jaar aangebleven als adviseur van de RvB-TNO en van mijn opvolger. Daarnaast was ik belast met speciale taken zoals de relatie met ons zusterinstituut in Zuid-Afrika en het voorzitterschap van de Raad van Commissarissen van het NMI. Zoals het vaak gaat, zijn er dan ineens andere maatschappelijke organisaties die graag gebruik maken van je expertise en je dus benaderen. Een daarvan was de *Haagse Hogeschool* die door de complexiteit van de samenvoeging van een aantal scholen en opleidingen graag gebruik wilde maken van mijn expertise opgedaan in de vele veranderingsprocessen bij TNO.

Tot 2008 was ik daar op parttime basis een onbezoldigd en adviserend lid van het bestuur. Met name de financiële problemen die het gevolg waren van de fusies en de financiering van de noodzakelijke nieuwbouw hebben het grootste beslag gelegd op mijn werk daar. Achteraf mag ik zeggen dat ik met veel genoegen op deze toch wel turbulente periode mag terugkijken.

In 2003 werd ik ook benaderd door en andere organisatie, het *Diabetes Fonds*. Wim Wientjes, de voormalige secretaris van de RvB-TNO en direct betrokkene bij het Diabetes Fonds, speelde bij deze benadering een cruciale rol. Na enkele gesprekken kwam ik tot de conclusie dat het Diabetes Fonds een dermate belangrijke maatschappelijke functie vervulde dat ik wel ja moest zeggen. Opnieuw een part-time (en ook

onbezoldigde) functie die mijn "vrije tijd" ruimschoots invulde. Als vice-voorzitter heb ik daar twee termijnen, in totaal acht jaar, mijn beste krachten gegeven aan het mede opzetten van een strategisch beleid en de financiële invulling daarvan voor deze organisatie. In het bijzonder het financiële aspect mag zeker niet onderschat worden: immers als "collectebus fonds" lig je onder het maatschappelijk vergrootglas. Hoe ga je met dit publieke geld om? Hoeveel van het totale budget wordt er besteed aan de eigen organisatie? Hoe "ethisch" zijn je beleggingen? etc.

Hierover wil ik toch nog graag iets zeggen: Er is de afgelopen jaren nogal wat ophef ontstaan over de besteding van gelden van collectebusfondsen, met als negatieve uitschieter de te hoge directiesalarissen bij een enkel ander fonds.

Het beleid bij het Diabetes Fonds is erop gericht dat maximaal 25% (bij voorkeur minder) van alle beschikbare middelen besteed mogen worden aan salarissen, bureaunkosten, fondsenwerving en voorlichting. Vooral deze laatste twee aspecten zijn cruciaal voor het voortbestaan van een fonds. Voor fondsenwerving kun je niet volstaan met het rammelen met de collectebus, maar dien je ook te zoeken naar vaste donateurs via advertenties, wervingscampagnes, e.d. en dit kost geld.

Voorlichting over wat er daarna met het beschikbare geld gebeurt, is eveneens een belangrijk aspect.

Kun je ook uitleggen hoe zo'n beschikbaar budget wordt besteed

Zoals gezegd, er moet tenminste 75% van de beschikbare middelen beschikbaar gesteld worden voor onderzoek, preventie en voorlichting op het gebied van diabetes. Een adviesraad, bestaande uit experts van universiteiten, onderzoeksinstituten en patiëntenverenigingen definiëren onderzoeks- en onderwerpen en zetten een "oproep tot het doen van voorstellen" uit. Hierop kunnen universiteiten en onderzoeksorganisaties hun voorstellen indienen. Door de adviesraad wordt uiteindelijk beslist welke projecten voor financiering in aanmerking komen. De looptijd van een project varieert van 3-4 jaar met tussentijdse beoordelingen (milestones). De voortgang en uiteindelijke resultaten van projecten worden zo veel mogelijk via de website gepubliceerd opdat donateurs en sponsors weten wat er met hun geld is gebeurd.

Met al deze aspecten heb ik me de afgelopen jaren intensief bezig gehouden en ik kijk daar zeker met goede gevoelens op terug. Daarnaast ben ik nog steeds actief als lid en adviseur van de lokale en regionale organisaties van de VVD.

Heb je nog wel tijd voor hobby's

Als we zo praten over mijn maatschappelijke functies, lijkt het alsof er maar weinig tijd overblijft voor andere dingen, maar gelukkig is dat niet zo. In mijn TNO tijd heb ik zakelijke bezoeken afgelegd in China, Zuid-Afrika en India. Daarbij heb ik de smaak te pakken gekregen van het reizen naar landen met een andere cultuur en met andere gewoonten.

Nu ik gepensioneerd ben reis ik, samen met mijn vrouw, naar andere landen. Zo zijn we o.a. naar het Caribische gebied geweest, naar de VS, naar Vietnam en China. Zo lang we de fysieke conditie hebben, willen we proberen dat te continueren. Zo staat voor het begin van het volgende jaar Thailand op het programma. Hopelijk is dan de wateroverlast wel voorbij!

Daarnaast maken we gebruik van de mogelijkheden die HOVO biedt. Tegen betrekkelijk lage kosten kun je daar zeer interessante cursussen volgen. Zo hebben we samen cursussen (kunst)geschiedenis gevolgd. Op dit moment ben ik bezig met een cursus kosmologie, de wetenschap die de globale structuur en de evolutie van het heelal bestudeert. Buitengewoon leuk om te doen!

Wat vind je van eTNOs en EB

Ik denk dat eTNOs voor veel oud-TNO'ers een belangrijke functie kan vervullen. Het is een goede organisatie waar je je oud-collega's weer eens kunt ontmoeten en met hen kunt bijpraten. Helaas ontbreekt ons meestal de tijd daarvoor, maar als ik lees hoeveel mensen deelnemen aan excursies, voorziet dat duidelijk in een behoefte. Ook het blad eTNOs Berichten lees ik graag. De berichtgeving over pensioenaangelegenheden zijn, zeker nu, erg relevant en worden door mij als eerste gelezen. Maar ook gesprekken met oud-TNO'ers vind ik leuk om te lezen. Ik denk wel dat het een prima idee is om, zoals in de voorgaande nummers van EB is gebeurd, regelmatig een artikel te plaatsen over het TNO van nu. Kortom, voor mij een zeer lezenswaardig blad.

Lout Goebel.

DE WERKGROEP COMMUNICATIE

De Werkgroep Communicatie is één van de drie werkgroepen van het Hoofdbestuur. Wij proberen daarin de communicatie activiteiten van eTNOs af te stemmen, te coördineren en verder te ontwikkelen. Communicatie met iedereen die voor eTNOs van belang is: U als leden van de vereniging, de eigen bestuursleden, het Pensioenfonds, de Deelnemersraad, de pensioengangers, TNO, de COR, het Sociaal Personeelsfonds, collectieve verzekeringsmaatschappijen, de NVOG (Nederlandse Vereniging van Gepensioneerdenuitvoeringsorganisaties), en eventueel andere verenigingen.

We doen dat met diverse communicatiemiddelen zoals eTNOs Berichten, de website, gewone post, e-mail en een folder en allerlei overlegvormen. eTNOs Berichten neemt hier een bijzondere plaats in want die heeft een eigen redactie.

Achter de schermen wordt gewerkt aan een nieuwe website met daarin o.m. ook de beeldbank van de Werkgroep Geschiedenis van TNO. We willen onze website zowel toegankelijker als interessanter maken en dat vereist technisch en organisatorisch een nieuwe aanpak. Op de nieuwjaarsbijeenkomsten zullen we er meer over vertellen.

Wat e-mail betreft kunnen we slechts de helft van de leden bereiken, van de andere helft kennen we geen e-mail adres. Als u recent een e-mailadres hebt gekregen of gewijzigd, laat het ons dan even weten op eTNOs@tno.nl.

Recent hebben we onze wervingsfolder vernieuwd. Die wordt door het Pensioenfonds en door TNO verstrekt aan hen die met pensioen gaan. Waar nuttig en nodig delen we ze ook zelf uit.

En ten slotte, het is misschien nauwelijks opgevallen, hebben we dit jaar ook het logo van onze vereniging opgefrist.

Met dit beknopte overzicht heb ik een beeld gegeven van onze activiteiten waarmee we eTNOs als een dynamische vereniging willen presenteren en ook de belangstelling voor onze vereniging levend willen houden.

Namens de werkgroep Communicatie,
Henk van Wijk

ETNOS WERKGROEP GESCHIEDENIS

eTNOS verhalen

Het is gelukt! De eerste eTNOS verhalen staan nu of zeer binnenkort op de website. Lees en laat u inspireren om ook een bijdrage te leveren.

De eerste twee verhalen zijn van:

- Robert Crommelin: *Luchtstroming en verontreiniging in fabrieken*
- Huib Kalsbeek: *Drinkwaterfluoridering, een succesvol project met onverwachte gevolgen*

In bewerking zijn:

- R. Fornerod-Booy: *de heer Fornerod en het Instituut voor Verpakkingen van TNO, herinneringen van het thuisfront*
- Joost Quakernaat: *Oliecrisis 1973, troefkaart TNO*
- Jan F. van der wal: *Tabaksrook in vliegtuigen*

Bovendien hebben we nog met een aantal inzenders overleg over hun bijdragen omdat in augustus de richtlijnen zijn aangepast.

Graag doen we een oproep voor het insturen van nog veel meer verhalen, de redactieraad is met enthousiasme bezig en dat willen we graag continueren.

Voor alle duidelijkheid hierbij nog een keer de richtlijnen:

Richtlijnen

De verhalen worden op de website van eTNOS geplaatst. Dat betekent dat de verhalen toegankelijk zijn voor iedereen. Tevens moet uw bijdrage voor brede doelgroep interessant zijn, dus niet alleen voor vakgenoten

Uw verhaal moet bij voorkeur op volgende aspecten ingaan.

- wat was de aanleiding tot de beschreven werkzaamheden?
- wat heeft het opgeleverd? Voor TNO en/of de maatschappij?

Het aanleveren van uw verhaal

- bij voorkeur digitaal in Word met lettergrootte 11.
- een omvang van bij voorkeur maximaal 3 A4- tjes (ca. 1500 woorden)
- een samenvatting van een half A4-tje
- een titel
- uw naam (de auteur), en het instituut/ onderdeel waar u werkte

- het tijdvak van de werkzaamheden en het organisatieonderdeel.
- indien mogelijk 1-3 foto's.
- vermijd al te lange zinnen
- vermijd afkortingen, (éénmaal verklaren)
- geen literatuurverwijzing.

Redactieraad

De redactieraad houdt zich het recht voor de samenvattingen te redigeren opdat er een zekere mate van uniformiteit ontstaat. Zo nodig zal een van de leden van de redactieraad met u van gedachten wisselen over uw bijdrage. Dat kan gaan over aanpassingen, inkorting of uitbreiding, verduidelijking, verbetering, enz.

De redactieraad bestaat uit: Nico van Bezooijen, Danny Hoffmans, Karin Hulshof, Jan de Koning, Heiko Nieboer, Ton Schilperoord, en Flora de Vrijer (voorzitter).

Heeft u vragen? Of wilt u een verhaal insturen? Gebruikt u dan bij voorkeur e-mail: geschiedenis@etnos.nl

Namens de Werkgroep Geschiedenis, Flora de Vrijer

Volle bak bij seniorenmiddag

Het gaat goed met de seniorenmiddagen. Net als vorig jaar was de beschikbare ruimte volledig bezet en moesten er stoelen bij geplaatst worden. Dit keer waren we te gast bij de vestiging in Zeist.

Het programma zat weer goed in elkaar. Tini Hooymans, lid van de Raad van Bestuur nam ons weer even mee naar het waarom TNO ooit opgezet was en vertaalde dat naar de huidige tijd. De zwaarwichtige tekst uit de TNO-wet is omgezet naar een leesbare missie: *TNO verbindt mensen en kennis om innovaties te creëren die de concurrentiekracht van bedrijven en het welzijn van de samenleving duurzaam versterken.*

Wel blijft het ingewikkeld om te laten zien hoe TNO in elkaar steekt. Laten we het er maar op houden dat er nu 1 TNO is

met drie expertisecentra (Technische wetenschappen, Gedrag en sociaal, Aarde-milieu-life sciences), verdeeld over 17 vestigingen. Kort gezegd TNO is: een bron voor talent en ontwikkeling van de medewerkers door samen te werken aan een betere wereld via slimme producten voor complexe problemen. Volgend jaar bestaat TNO 80 jaar. Je kunt zeggen dat TNO heeft mee geholpen om Nederland te veranderen van een land puur gericht op agro-productie in een moderne kenniseconomie.

Vervolgens kreeg Jan Pieter van der Lugt, directeur innovatie en ontwikkeling, de gelegenheid om ons bij te praten over het thema Gezond Leven. Via tal van kleine voorbeelden liet hij ons zien waar nu aan gewerkt wordt. Centraal in zijn verhaal stond de vraag wat is gezond en hoe meet je dat en hoe kan voeding daarbij helpen. Het

eerste blijft wat iedereen zelf voelt, daar valt weinig objectief aan te meten. Het tweede wordt werkelijkheid. Via de gedachte dat gezonde mensen sneller herstellen van inspanning kun je meten hoe gezond iemand is. Proeven met inspanningsbelasting hebben aangetoond dat dit te meten is. Zo laten groenten een sneller herstel zien dan een portie patat. Dit alles is gericht op preventie, gewoon zorgen dat we niet ziek worden en als het dan gebeurt, er sneller van herstellen.

Natuurlijk kwamen toppers als allergie (nummer 1 in de wereld) en TIM (ons in-vitro maag-darmmodel) even langs. Tot slot kreeg Arie van Luijk, adjunct-directeur van ons pensioenfonds de gelegenheid de laatste stand rondom de dekkingsgraad toe te lichten. We werden er niet vrolijk van. Dagelijks horen en zien we hoe het gaat met de beurzen, de economie en de rentestand. We mogen ons gelukkig prijzen dat de schade op dat moment nog beperkt was en dat de dekkingsgraad valt binnen het herstelplan. In het derde kwartaal is ons rendement positief geweest, maar een lagere rentestand plus het feit dat wij als TNO-ers vrij

oud worden (ouder dan de gemiddelde Nederlander) gooide roet in het eten. Hierdoor kwamen we met 97% net in een onderdekking terecht. Als we ons ouder worden niet meerekenen, zou de dekkingsgraad 107% zijn geweest. Nu maar hopen dat de situatie eind dit jaar weer iets verbeterd is en dat er verder geen gevolgen zullen zijn.

De afsluitende borrel en gezamenlijke maaltijd waren prima verzorgd. Er viel weer heel wat bij te praten.

Kai Waterreus

ACTUEEL

De onrust in de financiële wereld blijft onverminderd voortduren. Gezien de invloed hiervan op ons pensioenvermogen plaatst ons Pensioenfonds regelmatig nieuwe informatie hierover op de website. Zo kunt u lezen dat het totaalrendement in het derde kwartaal uitkwam op 2,7%, maar dat de dekkingsgraad met 98,5% op 11 november 2011 nog net binnen de marges van het herstelplan valt. De stand van de dekkingsgraad op 31 december is bepalend voor eventuele verder acties. Zie www.pensioenfondstno.nl en dan onder laatste nieuws.

LINTJE VOOR FLORA DE VRIJER

Op 26 oktober is Flora benoemd tot Lid in de Orde van Oranje-Nassau als dank voor haar lange inzet voor cultuur, historie en geloof in Zeist en eTNOS.

AGENDA**REGIO MIDDEN:**

maandag 16 januari 2012, nieuwjaarsreceptie

REGIO OOST:

dinsdag 10 januari 2012, Algemene ledenvergadering en nieuwjaarsreceptie

NIEUWE LEDEN

- Hr. en Mw. K. de Groot, *Ugchelen*
- Hr. J.B. Dietz, *Gouda*
- Hr. G.A.C. Boersen, *Leusden*
- Hr. C.W. de Boom, *Delft*
- Hr. A.P.S. Reijmer, *Rotterdam*
- Hr. en Mw. R.R. IJsselstein, *Alphen aan den Rijn*
- Hr. C.L. Ekkers, *Warmond*
- Hr. F.W. Lameris, *Maassluis*
- Hr. C.A. Visscher, *Zeist*
- Hr. en Mw. J.J.R. van de Par, *Leidschendam*
- Hr. G. Looijs, *Veenendaal*

NIEUW OP DE WEBSITE

- **Wilt u uw kennis en ervaring graag flexibel inzetten als Vutter, maar maken fiscale beperkingen dit onmogelijk? Lees de flyer.**

WWW.ETNOS.NL**Colofon**

eTNOS Berichten is een uitgave van eTNOS, de vereniging van oud-TNO'ers, verschijnt vier keer per jaar en heeft tot doel de leden te informeren over alles wat in de vereniging gebeurt. Daarnaast dient de krant als communicatiemiddel tussen de leden van eTNOS. Sluitingsdatum kopij: 15 februari 2012. Ingezonden brieven vallen buiten verantwoordelijkheid van de redactie. De redactie kan ingezonden brieven en/of mededelingen bij ruimtegebrek inkorten. Overname van artikelen is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

eTNOS is lid van de NVOG (Nederlandse Vereniging van Organisaties van Gepensioneerden).

Adreswijzigingen en aanmeldingen kunt u opgeven bij onze **ledenadministratie**, t.n.v. Herman Temmink, Postbus 342, 7300 AH Apeldoorn of etnos@tno.nl.

REDACTIE: Kai Waterreus (*hoofdredacteur*), Miep Verwoerd, Lout Goebel, Herman Temmink

CORRESPONDENTIEADRES:

Gasselterweg 28, 9514 BL Gasselternijveen

TELEFOON: 06 - 216 88 514

E-MAIL: kai@waterreus.com

OPLAGE: 1.500

De foto's en illustraties zijn van redactie en auteurs, tenzij anders is vermeld.